

Novi podaci o rasprostranjenju daurske lastavice, *Cecropis daurica* (Laxmann, 1769), u Bosni i Hercegovini

Narcis Dročić¹, Sumeja Dročić

Dročić, N., Dročić, S., 2013: New data on the distribution of Red-rumped Swallow, *Cecropis daurica* (Laxmann, 1769), in Bosnia and Herzegovina

The paper presents the data on Red-rumped Swallow nesting during the 1995-2013 period. These data confirm that this species is far more distributed than previously thought, i.e. that it is expanding its area of distribution to the north parts of Bosnia and Herzegovina.

Key words: Red-rumped Swallow, distribution, Bosnia and Herzegovina

Uvod

Daurska lastavica, *Cecropis daurica* (Laxmann, 1769) je u Bosni i Hercegovini zastupljena podvrstom *Cecropis daurica rufula* (Temminck, 1835) i ima određen status redovne gnjezdarice-selice. Iako nije uvrštena u kriterijske vrste za identifikaciju IBA područja u Bosni i Hercegovini preliminarna procjena brojnosti iznosi od 400 do 500 parova (Kotrošan et al., 2012).

Prve podatke o prisustvu daurske lastavice u Bosni i Hercegovini objavio je Obratil (1976, 1982). Stipčević i Lukač (1992) u radu koji se odnosio na rasprostranjenje *Cecropis daurica* na području ex. Jugoslavije, uključuju samo podatke prvih Obratillovih nalaza. Po ovome radu, najsjeverniji kartirani dijelovi u Bosni i Hercegovini sežu do okolice Konjica i Jablanice.

U novijim istraživanjima (iza 2000. godine) su potvrđena neka stara područja na kojima je *Cecropis daurica* gnjezdila ili su ona neznatno proširena (Grubač & Gašić, 2001; Lelo & Kotrošan, 2008). Bitno novi rezultati su njeni nalazi na području općine Fojnica (Iviš, 2009) i području močvare Bistrik–Haljinići, općina Kakanj (Kotrošan & Hatibović, 2012). Ti podaci su nam ukazali na njeno prisustvo u migraciji i dokazali gnježđenje na području srednje Bosne, jer u starijim radovima na datom području ova vrsta nije registrovana (Dročić, 2005).

Rad ima za cilj objedinjavanje poznatih podataka i prezentacije aktualne distribucije ove vrste u Bosni i Hercegovini.

Metodologija

U radu su obuhvaćeni svi objavljeni i neobjavljeni podaci koji se odnose za period od 1995. do 2013. godine. Oni nisu rezultat naročitog i sistematskog praćenja date vrste, već izvod iz ornitoloških bilješki i fotodokumentacije više posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini. Izuzetak predstavlja praćenje gnježđenja dva para na području Žepča u 2012/2013. godini.

¹ Begov Han bb, 72233 Žepče, nerkesus@live.com

Na prezentiranoj karti su ucrtani poznati nalazi *Cecropis daurica* u Bosni i Hercegovini. U izlaganju nalaza po regionima, korišteni su sljedeći termini sa približnim geografskim određenjem:

Sjeverna Bosna: prostor koji u horizontalnoj projekciji ide linijom sjeverno od grada Doboja (uključujući i Doboju) do rijeke Save, odnosno sjevernih granica Bosne i Hercegovine. Zapadna granica je do Hrvatske, a istočna do Srbije. U ovaj region su uključeni sjeverni, odnosno sjeverozapadni obronci Majevice. Unutar regiona se mogu koristiti pojmovi za dva podregiona: *Posavina* i *sjeverozapadna Bosna*. Sjeverozapadna Bosna obuhvata već opisani dio sjeverne Bosne istočno od ušća rijeke Une u Savu.

Srednja Bosna: prostor koji u horizontalnoj projekciji ide linijom od Ilijaša do Fojnice (uključujući Ilijaš i Fojnicu) na sjeveru do ustanovljene linije sjeverne Bosne, istočno i zapadno do granica Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom i Srbijom. Izuzetak je planina Vranica, koja je uključena u centralnu Bosnu i Hercegovinu, osim njenih sjevernih obronaka-Kruščice.

Centralna Bosna i Hercegovina: prostor koji na sjeveru ima ustanovljene granice sa srednjom Bosnom, a na jugu do srednje Hercegovine. Ovakvo definisanje prostora je izbjeglo jasnu granicu između Hercegovine i Bosne (koja, uostalom, i ne postoji) tako da se podrazumijeva da centralna Bosna i Hercegovina obuhvata neodređene pojmove južne Bosne i sjeverne Hercegovine. Na sjeveru je granica opisana granicom srednje Bosne, sa izuzetkom Kupresa, koji sam spada u centralnu Bosnu i Hercegovinu, a prostor sjeverno od Kupreških vrata u srednju Bosnu. Istočne i zapadne granice centralne Bosne i Hercegovine su određene granicama sa Srbijom, odnosno Hrvatskom.

Srednja Hercegovina: obuhvata prostor od hidroelektrane Salakovac na Neretvi, istočno i zapadno do granica Bosne i Hercegovine sa Hrvatskom i Srbijom, a južno do Počitelja. U ovom regionu su obuhvaćeni i regionalni pojmovi: zapadna Hercegovina i istočna Hercegovina.

Donja Hercegovina: obuhvata prostor južno od Počitelja do Neuma, odnosno južnih granica Bosne i Hercegovine. U ovaj prostor je uključen i regionalni pojam donje istočne Hercegovine koji u cijelosti obuhvata Popovo polje, uključujući Trebinje, a istočno do granice sa Crnom Gorom, a južno do granice sa Hrvatskom. Sjevernu granicu donje istočne Hercegovine čine južni obronci planine Bjelašnice, Leotara i južni dio Bilečkog jezera.

U pregledu podataka korišteni su sljedeći simboli i skraćenice:

○-nalazi primjeraka u migraciji ili nalazi kojim nije utvrđeno gniježđenje ili se iz opravdanih razloga može sumnjati da je u pitanju gniježđenje

●-nalazi u kojim je utvrđeno gniježđenje

■-nalazi kojima gniježđenje nije utvrđeno, ali koji sa velikom vjerovatnoćom može da se smatra nalazom gniježđenja

g/p-gniježdeći par

a/g-aktivno gniježdo

p/g-porušeno gniježdo

Kod kartiranja nisu posebno označeni nalazi po statusu ali su u pojedinačnim izlaganjima oni stavljeni na prvo mjesto. U izlaganju rezultata posmatranja korištene su i sljedeće skraćenice za imena posmatrača: D. N. - Dročić Narcis, D. S. - Dročić Sumeja, D. N. & D. S. - Dročić Narcis i Dročić Sumeja, D. I. - Dervović Ilhan, D. T. - Dervović Tarik, D. I. & D. T. - Dervović Ilhan i Dervović Tarik, G. B. & G. B. - Grubač Bratislav i Gašić Branislav, Iv. D. - Iviš Damir, K. D. - Kotrošan Dražen, Ku. D. - Kulijer Dejan, M. I. - Mujić Irnes, M. A. - Mujić Amel, M. J. - Mulaomerović Jasminko, U. C. - Udovičić Cvjetko.

Rezultati

Donja Hercegovina:

Hutovo - naselje (■; 12.09.2011., 2 primj., op. D. N. & D. S.), Hutovo blato - Karaotok (■; 1 ad. primj. 22.06.2013., op. D. N. & D. S.), Hutovo blato - kod hotela (■; 2 primj., 21.04.2011., op. K. D., D. I.), Hutovo blato - kod hotela (■; 2 primj., 17.04.2013., op. K. D., D. I.), Hutovo blato - Svitava (■; 1 par u letu, 23.06.2013., op. D. N. & D. S.), Hutovo blato - pašnjaci Plana (●; 1 primj., 26.07.2013., op. K. D.), Hutovo blato - livade Plana (●; 10 primj. u letu, 01.06.2013., op. K. D.), Hutovo blato - livade prema Svitavi (●; 1 primj., 01.06.2013., op. K. D.), Počitelj (■; 3 primj. u letu nad Neretvom, 15.06.2013., op. D. N. & D. S.), Čapljina, dolina rijeke Bregave ispod sela Prebilovci (●; 1 a/g + više primj. u letu, 19.07.2013., op. D. I. & D. T., M. J.), donja istočna Hercegovina: Dubljani (■ ?; 5 primj. u letu 04.09.2004., op. G. B. & G. B.), Arandjelovo (●; više primj., 1 gn., 08.08.2004., op. G. B. & G. B.), Popovo polje - Turkovići (○; 5 primj. na elektrovodovima 10.09.2011., op. D. N. & D. S.), Popovo polje - akumulacija Hutovo (■; 3 primj. u letu nad vodom, 10.09.2011., op. D. N. & D. S.), Trebinje - južni obronci Leotara (●; 1 g/p; 20.06.2013., op. D. N. & D. S.), Popovo polje - Zavalu (●; 1 a/g + 1 p/g 16.06.2013., op. D. N. & D. S.), Popovo polje - Dražin do (●; 1 g/p, 20.06.2013., op. D. N. & D. S.), Stolac (●; 1 a/g, 11.07.2012., op. D. N. & D. S.), (●; 1 g/p, 16.06.2013., op. D. N. & D. S.).

Srednja Hercegovina:

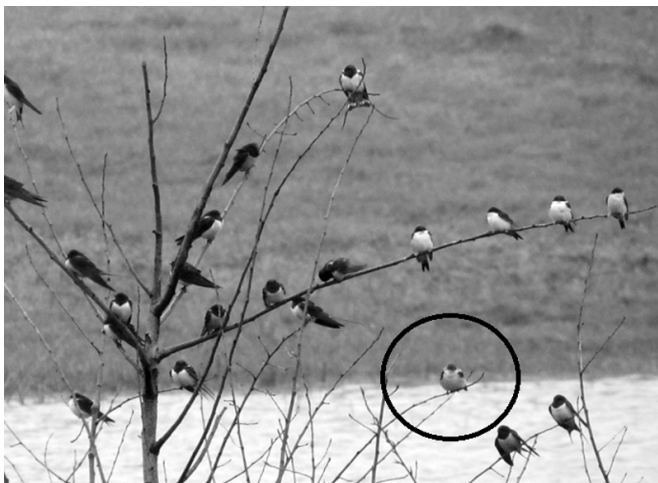
Mostarsko blato - nas. Jare (●; 2 primj. love nad voćnjakom, 10.06.2011., op. D. N. & D. S.), Mostar, grad - tunel Vidikovac (●; 1 a/g/ + više primj. u letu, 05.-09.2010.-2013., op. D. I., D. T., M. J.), Mostar-tunel Vidikovac (●; 1 a/g sa 2 ad. primj., 22.04.2008., op. K. D., D. I.), Mostar - Bijelo polje, kod kuće Omanovića (●; 1 g/p, 11.08.2012., op. D. N. & D. S.), Bunica - vrelo (●; desetak ad. i juv. ptica u letu, 15.07.2012., op. D. I.), Buna - staklenici (■; 2 primj. na elektrovodovima, 04.08.2012., op. D. N. & D. S.), Mostarsko blato - u polju (○; 28 primj. u letu, na 2 lok., 18.05.2012., op. D. I.), zapadna Hercegovina: Studeničko polje (●; 2 primj. u letu, 31.05.2013., op. K. D., D. I.), Ljubuško polje (●; 1 primj., 31.05.2013., op. K. D., D. I.), Grudsko polje (●; 1 primj., 31.05.2013., op. K. D., D. I.), Široki Brijeg 1 (●; 1 primj. 05.08.2012., op. D. N. & D. S.), Široki Brijeg 2 (●; 1 g/p + 3 juv., 28.07.2013., op. D. N. & D. S.), istočna Hercegovina: Hatelji-Dabarsko polje (●; 2. pj. primj., 06.08.2004., op. G. B. & G. B.), Nevesinjsko polje (■; 2 para u letu, 29.05.2012., op. D. I.), Nevesinjsko polje (●; 1 g/p, 12.06.2012., op. D. I.), Berkovići-cementara, iznad Straževice, pored puta Berkovići-Nevesinje (●; 1 a/g + 2 p/g + više primj. u letu 12.07.2013., op. D. I.), Nevesinjsko polje (●; 1 primj., 03.06.2013., op. K. D.), Ljubomirsko polje - vrelo Londža (●; 1 par + 4 juv., 17.06.2013., op. D. N. & D. S.), Ljubomirsko polje - JZ obronci Viduše (●; 1 ad. + 1 juv., 18.06.2013., op. D. N. & D. S.).

Centralna Bosna i Hercegovina:

Potkomovi - Donja Trusina (●; 2 primj. lete iznad polja i voćnjaka, 06.08.2004., op. G. B. & G. B.), Ušće Drežanke u ak. jez. Grabovica - Neretva (■; 1 primj. u letu, 07.08.2004., op. G. B. & G. B.), Orahova (●; 1 a/g, 22.04.2008., op. K. D., D. I.), Jablanica - tunel Bagrem (●; 1 a/g, više primj. u letu, 05.-09.2010.-2013., op. D. I., D. T., M. J.), Konjic - most kod s. Ribiči (●; 2 a/g, 2 p/g, više primj. u letu, 05.-09.2008.-2013., op. D. N. & D. S.), Konjic - grad, garaža uz novu džamiju (●; 1 g/p, 16.07.2010., op. D. N. & D. S.), Ivan Sedlo (○; 1 primj. u preletu, 11.04.2011., op. K. D., D. I.), Šuica (■; 1 primj. u letu, 10.06.2012., op. D. N. & D. S.).

Srednja Bosna:

Fojnica - Gojevići (●; 1 g/p, 04.08.1998.-2008., op. Iv. D. po Iviš, D., 2009) (●; 1 p/g, 05.07.2008., op. Iv. D., I. D., K. D., K. D., po Iviš, D., 2009), Fojnica - Smajlovići (■; ? 1998., op. Iv. D. po Iviš, D. 2009.), Kakanj - Haljinići (○; 1 pr. u društvu sa više primj. H. rustica, D. urbica i R. riparia, 13.-14.04.2011., op. D. N. & D. S., D. I.), Kakanj - na ulazu u cementaru (■; 1 par, 01.05.2013., op. D. N. & D. S.), Travnik - Kula (■; 1 primj. na elektrovodovima sa više primj. H. rustica, 01.08.2013., op. D. N. & D. S.), Žepče - Šećin Han (●; 1 g/p, 05.-08.2012.-2013., op. D. N. & D. S., M. A., M. I., U. C.), Žepče - Ograjina, kamenolom (●; 1 g/p, 06.-08.2013., op. D. N. & D. S.), Teslić - Kamenica (●; 1 a/g u dev. kući Durmiševića, 04.07.2013., op. D. N. & D. S.), Zavidovići - Gostović, Sinanovići (■; 2 ad. primj., 07.2013., op. D. N. & D. S.).

Slika 1. Dauraska lastavica na bari Bistrik-Haljinići, Kakanj (Foto: N. Dročić i S. Dročić)

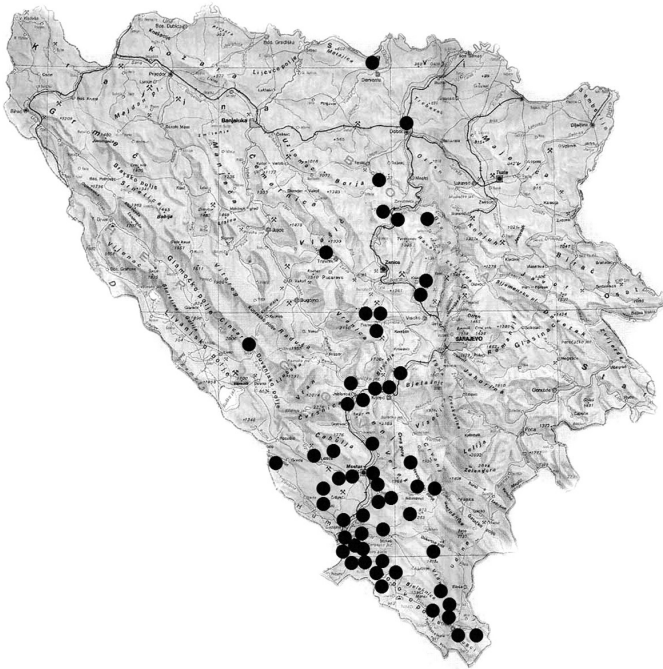
Figure 1. The Red-rumped Swallow on the Bistrik-Haljinići pond, Kakanj (Photo: N. Dročić and S. Dročić)

Sjeverna Bosna:

Doboj-most na rijeci Bosni (○; 5 primj. 14.04.2013., op. D. N. & D. S.), Derventa-Babino brdo, prema Bočcu, u blizini kuće Suljevića (●; 1 a/g + 1 p/g 25. i 26.05.2013., op. D. N. & D. S.).

Slika 2-4. Dauriska lastavica zabilježena u okolini Žepča (Foto: N. Dročić i S. Dročić)
Figures 2-4. Red-rumped Swallow recorded near Žepče (Photo: N. Dročić and S. Dročić)

Slika 5. Karta rasprostranjenja *Cecropis daurica* u Bosni i Hercegovini
Figure 5. The map of the *Cecropis daurica* distribution in Bosnia and Herzegovina

Diskusija i zaključci

Na osnovu prezentiranih podataka vidljivo je da je daurska lastavica prisutna na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine, a ujedno je i potvrđen trend širenja njenog areala ka sjeveru zemlje. Istovremeno sa novim podacima o širenju ka sjeveru, prezentirani su i novi podaci za Hercegovinu. Izloženim podacima su potvrđeni neki stariji lokaliteti na kojima je nađena, ali mi mislimo da njeno prisustvo najvjerovatnije ni u prošlosti nije bilo vezano samo za kanjon rijeke Neretve, Popovo polje, donju i srednju Hercegovinu, već da je u pitanju izostanak posmatranja sa drugih područja. U regionalnom smislu, prisustvo vrste je potvrđeno u sjevernoj i srednjoj Bosni, centralnoj Bosni i Hercegovini, srednjoj i donjoj Hercegovini.

Po sadašnjim saznanjima, glavni pravac širenja areala daurske lastavice ka sjeveru Bosne i Hercegovine ide dolinom rijeke Bosne (uključujući i njene pritoke). Izostanak nalaza sa istočnih i zapadnih područja Bosne i Hercegovine tumačimo kao posljedicu slabije aktivnosti posmatrača ptica na tim terenima. Međutim, moramo, uzeti u obzir i činjenicu da su daurske lastavice u okruženju Bosne i Hercegovine nađene i sjevernije od Save. Daurska lastavica je prisutna na hrvatskoj obali Jadrana sve do Istre (Stipčević & Lukač, 1992), a nađena je i u Posavini (Schneider, 1989-prema Lukač, 2007). Osim u užoj Srbiji nađena je i na više lokaliteta u Vojvodini, ili kao potvrđena gnjezdarica ili u migraciji (Stojnić, 2000; Vučanović, 2010; Đapić, 2012; Šćiban et al., 2012). Prezentacijom najnovijih nalaza iz srednje i sjeverne Bosne zapravo je popunjena „šupljina“ u poznavanju širenja njenog areala ka srednjoj Evropi.

Osim prirodnih pećina i lukova propusta i mostova, kao nova mjesta koja *Cecropis daurica* koristi za gnježđenje, pojavljuju se ruševne-devastirane kuće (uglavnom zaostale iz proteklog rata u Bosni i Hercegovini) i kamenolomi. Ovo se posebno odnosi na područje sjeverne i srednje Bosne, gdje u velikoj mjeri izostaju onakva pogodna prirodna mjesta za gnježđenje koja imaju u Hercegovini.

Zahvalnica

Zahvaljujemo se na ustupljenim podacima i saradnji u pisanju ovog rada Dervović Ilhanu, Dervović Tariku, Gašić Branislavu, Kotrošan Draženu, Mujić Amelu, Mujić Irnesu, Mulaomerović Jasminku, Šćiban Marku, Udovičić Cvjetku i Žuljević Antonu.

Literatura

- Dročić, N., 2005: Prilog poznavanju faune ptica srednje Bosne. Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini, 1(1): 18-25.
- Đapić, D., 2012: Daurska lasta *Hirundo daurica* u Stanišiću. Ciconia, 21:74.
- Grubač, B. & Gašić, B., 2005: Savremeni podaci o fauni ptica istočne Hercegovine i susjednih područja (Bosna i Hercegovina). Ciconia, 13: 59-76.
- Iviš, D., 2009: Gnježđenje daurske lastavice (*Hirundo daurica*) na području Gojevića (opština Fojnica), Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini, 4-5: 120-121.
- Kotrošan, D., Dročić, N., Trbojević, S., Šimić, E., Dervović, I., 2012: Program IBA međunarodno značajna područja za ptice u Bosni i Hercegovini. Ornitološko društvo „Naše ptice“, Sarajevo.

- Kotrošan, D. & Dročić, N., 2012: Četvrti dopunjeni i revidirani sistematski pregled ptica Bosne i Hercegovine. Unutar: S. Lelo (urednik), Fauna Bosne i Hercegovine–Biosistematski pregledi. 8. Dopunjeno i izmijenjeno interno izdanje Udruženja za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš, Kanton Sarajevo.
- Kotrošan, D. & Hatibović, E., (ed.) 2012: Stanje biodiverziteta prirodnog močvarnog područja Bistrik (Istraživačka studija za proglašenje zaštite), Kakanj.
- Lelo, S., Kotrošan, D., 2008: Faunistički izvještaj ornitološkog istraživanja Popovog polja tokom 2007. godine. Udruženje za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš i Speleološka udruga "Vjetrenica – Popovo polje", Ravno.
- Lukač, G., 2007: Popis ptica Hrvatske. Nat. Croat. Vol.16, Suppl.1, 1 -148. (Fauna Croatica Aves XXXVII), Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb.
- Obratil, S., 1976: Novi podaci za ornitofaunu Bosne i Hercegovine. Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Prirodne nauke. N. S., 15: 213 – 219.
- Obratil, S., 1982: Areal lastavice pećinske, *Hirundo daurica rufula* Temm. u SR Bosni i Hercegovini, Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Prirodne nauke. N. S., 21: 173-182.
- Stojnić, N., 2000: Dauska lasta (*Hirundo daurica*) nova gnezdarica Vojvodine. Ciconia 9: 190-192.
- Stipčević, M. & Lukač, G., 1992: Breeding-range changes of Red-rumped Swallow in Yugoslavia. British Birds, 85: 37 - 39.
- Šćiban, M., Stanković, M., Fabijan, D. & Petrović, A., 2012: Novi podaci o fauni ptica SRP "Zasavica". Zbornik "Naučno-istraživački skup Zasavica 2012.", Sremska Mitrovica.
- Vučanović, M., 2010: Dauska lasta (*Hirundo daurica*) - nova gnezdarica Vršackih planina. Ciconia 19: 192-193.

Summary

The Red-rumped Swallow, *Cecropis daurica* (Laxmann, 1769), was first recorded in Bosnia and Herzegovina in mid-1970s. Since then, no further systematic research about this species has been conducted, so the existing opinion of its distribution in Bosnia and Herzegovina was based on the old data. This paper presents the data collected by several birders during the 1995-2013 period. The presented data show that the Red-rumped Swallow is present on the territory of entire Bosnia and Herzegovina, and confirm the trend of its areal expansion towards the north of the country. In addition to natural caves and arches, culverts and bridges, dilapidated-devastated houses (most of them being the legacy of the recent war in Bosnia and Herzegovina), the quarries have become the new nesting spots for this species. This is especially the case in the area of northern and central Bosnia, where the natural places for nesting are mostly absent. *Cecropis daurica* mostly finds natural nesting sites in Herzegovina.